دەقی سیمنارێکی بەڕێز بەری وایسلیدەر

دەنگۆکان لە درێژەی کارە ڕوشنبیرەکانیدا هەستا بە ڕەخستنی سیمنارێک بە زمانی ئینگلیزی بە سیاسەتمەداری سۆشیالیست بەری وایسلیدەر
لەژێر سەردێڕی جێگاو ڕێگای سیاسەت لە کۆندا
ڕۆژی یەکشەممە 09/04/2017

ئەمەی خـــــوارەوە دەقیقسووباســـــەکانیەتی لەگەڵ بەشـــــداری ئامادەبووانداا.....

ئەنفال ... نەبەز سەمەد

ئەنفال پرسەی جینساایدی کوردە. هەوڵەکە بە قڕکردن، سڕینەوە و دیارنەهێشتنی کورد و فەدانی بە دەرەوەی بوون و ژیان. واتا ئەنفال سڕینەوەی ئەنتەلەگیی کوردە. کوشتن لە جینساید (ئەنفال)دا کوشتنەکی بەرنامە بە داڕژراو و سیستەماتیکە. واتا پێشتر ئامانج، مەبەست، مەتەد و ڕێگاکانی جێبەجێکردنی دانراون و زانراون. هەروەها کوشتن لە جینساید (ئەنفال)دا دوو کوشتنە لە یەک کاتدا: کوشتنەك وەک تاک، کوشتنەک وەک کە (گروپی نەتەوەیی، ئاینی، ئێتنیکی، هتاد)، ئەم دوو کوشتنە لە پێوەندییەکی نەوێکیدان، کە وەک کەس بەرجەستەدەکرێ و دەکوژرێ، تاک وەک ئەندامی گروپێک، لەبەر ئەوەی هەڵگری ئایدەنتیتێی (شوناسی) ئەو گروپەیە دەکوژرێ.

یەکەم هەنگاوی جینساید لە تیری (ئیدیالگی)یەوە سەرچاوەدەگرێ، سەرتا شوناس و ئیدەنتیتێیەکی دیاریکراوی نائاریزوومەندانە دەبەخشرێ بەو گروپەی کە جینساید دەکرێ. پاشان بەڕێی پڕۆسەی نامرۆڤاندنەوە ئەندامانی گروپە دیاریکراوەکە لە مرۆڤبوون دەخرێن. لەڕەوە جینسایدکار ڕەوایەتی بە کوشتن و جینسایدکردنی ئەو گروپە دیاریکراوە دەباتەوە.

بەعس پێش ئەنفال لە هەوی تیڕی (ئیدیۆلۆگی)یەوە کورد وەک دوژمن دیاری دەکا و شوناسکی تایبەتی پێدەدا، وەک ناعەرەبێک. پاشان بەهۆی پرسەی نامرۆقاندنەوە کورد لە مرۆڤبوون دەخا و ئینجا هەوایەتی بە کوشتن و جینۆساید (ئەنفال)کردنی دەدا.
بە تێگەیشتن لە ئەنفال و هەکارەکانی هەوداننی گەرەکە لە ئیدیۆلۆگیی بەعسیزم و هۆگ و پێشکانی تێبگەین. هەروەها لە کەسێتی سەدام حوسەن وەک سەرکی حیزبی بەعس تێبگەین. هاوکات لە مێژوو و چۆنیەتیی دروستبوونی دەوڵەتی عێراق تێبگەین. گەرەکە لە دەوڵەت_نەتەوە، ناسیۆنالیزم و مۆدێرنە و پێوەندیان بە جینۆسایدەوە و چۆن بەعس توانیویەتی سوود لەوانە وەربگرێ بە ئەنفالکردنی کورد تێبگەین.

بەعس بە فەرماندن و شەوەدان بە خەی و ئیدیۆلۆگیەکەی سوودی لە چەند سەرچاوەیەک وەرگرتووە. بەعس سوودی لە ئیدیۆلۆگیی تۆتالیتاریانیزم، نازیزم، و ستالینیزم وەرگرتووە. ئەمانەی لەگەڵ ترادیسیۆنی خەڵکی و مێنتاڵیتی پیاوسالاری عەرەبی گونجاندووە. واتا لەگەڵ بارودۆخی سیاسی_کولتووریی ناوچەی جیۆگرافیی نیمچە دوورگەی عەرەبی گونجاندوویەتی. هاوکات سوودی لە ئاینی ئیسلام وەرگرتووە بۆ تایبەتی لە هەوتی سونی. لەرەوە ناسیۆنالیزمەکی تۆندەوی پانعەرەبی هەناوتگەڵ، کە هەر لە سەرەتاوە لەسەر بنەمای سینەوەی ئەویدی (ناعەرەب) دامەزراوە.

ئەمەی کورد تاکو ئێستا تێگەیشتن و ئاگایەکی تەواومان لەمە ئەنفال نییە. بەیە تاکو ئێستا ئەنفال بەردەوامە و نەمان توانیووە دۆخی ئەنفال تێبپەڕنین. واتا ئەنفال پچڕانکی لە ژیان و مێژووی ئەمەدا دروستنەکردووە. ئەمە نەمان توانیووە بچینە قۆناغی پاش_ئەنفال. تاکو ئێستا ئەنفال قۆناغی شین، کوزانەوە، حیکایەت و گۆرانەوەی زارەکی تێنەپەڕاندووە. ئەنفال نەبووە بە پرسیار لە لامان، بە ئەوەی لەی بهزرین: داخە ئەنفال چییە؟ بۆچی هەویدا؟ لە هەوداوی تراژیدی، جینۆساید و شکستی وەها گەورەی وەک ئەنفالدا دوو ئەگەر هەن: یەکەم، ئەو نەتەوەیە یان گروپەی جینۆساید دەکرێ و هەوبەهووی قەکردن دەبێتەوە بۆتواوی شکست دەهێنێ، لاواز دەبێ و لەناودچێ. یان (ئەگەری دووەم)، ئەو نەتەوەیە هەڵدەستێتەوە، سەرلەنوێ خەی بونیاددەنێتەوە، بە هەز و گوتینەکی گەورەتروە دێتەوە نەو مێژوو، بوون و ژیان. واتا ئەو جینۆسایدێ نەک هەر لەناوی نابات بەڵکو بەهێزتری دەکا، وەک: جوولەکەکان.

ئەمەی کورد پتر لەسەر ئەگەری یەکەم ئیشمان کردووە، هەرچەندە بەعس

لە ئەنفالدا نەیتوانی بەتەواوی کورد لەناوبەرێ. سەرەڕای ئەوەی دوای ئەنفال هەوڵی هەستانەوە و خۆبونیادنانەوە لەلای کورد هەبووە بەتایبەتی لە ڕاپەڕین و کۆچەوداری، بەڵام هەر زوو ئەو هەوڵانە بەئەنجام بوون، ئاخر دواتر کورد دەستی کرد بە جەنگی ناوخۆ و لاوازکردن و لەناوبردنی خۆی. واتا ئەوەی بەعس لە ئەنفالدا بۆی نەهاتەدی دەستاتی کوردی و ئەمڕۆی کورد خەمان بەمان هێنایەدی و ئیشکەمان بۆ تەواو کرد. لە کاتێکدا، ئەنفال ئەو شیمانەیەی لەخۆیدا هەڵگرتبوو کە ئەمە بەڵێی ئەوەوە بەهێزتربین و بتوانین بوون و ئەنتەلەگیی خەمان بسەلمێنین و لەو ڕێگەیەوە بینە نەو مێژووەوە و دەوڵەتی سەربەخۆی خەمان دابمەزرێنین.

ئەنفال تاکو ئێستا نەبووە بە ئاگایی، مەعریفە و زانین لەنەو کۆئاگایی و یادەوەری کورددا. بۆیە گرنگە ئەنفال بکرێ بە دیسکورزێکی مەعریفی و ئەبژێکتێکی زانستی، ئەمش بەڵێی لێکۆڵینەوە، توێژینەوە، ئەرشیفکردن، دەکۆمێنتکردنی ئەنفالەوە دەکرێ. بەداخەوە تاکو ئێستا کەمتر بەشێوەیەکی زانستی، ئەکادیمی، دامەزراوەیی و بە گروپ ئیش لەمە ئەنفال کراوە، بەڵکو پتر هەوە و ئیشی تاکە کەسی کراون. واتا تاکو ئێستا لەلای ئەمڕۆی کورد ئەنفال نەبۆتە هەی بەرهەمهێنانی مەعریفە، دەقی ئەدەبی باڵا، فیلمی سینەمایی، تابلۆی هونەری و ئیشی هونەری باڵا بۆتایبەتی لەسەر ئاستی گلۆبال بتوانێ ئەنفال بە جیهان بناسێنێ.

هێزەکەم لە دادگـــــا لەگەڵ نکۆیکارێکی هۆڵۆکۆست: لە بارەی فیلمی نکۆیکردن...

قسەکردن لەبارەی هۆڵۆکۆست ئاسان نییە، نەک تەنیا لەبەر گەورەیی جینۆسایدەکە، کە گومانی تێدا نییە، بەڵکو لەبەرئەوەی جوولەکەکان لە هەموو بوارەکاندا ئیشیان لەسەر کردووە. چەندین فیلم، شانۆ، نووسین (ڕۆمان، چیرۆک، لێکۆڵینەوە ... هتد) سەبارەت بە هۆلۆکۆست هەن، تاکو ئێستاش بەردەوام سەرلەنوێ ئیشی تازە لەبارەیەوە دەکرێ.

جوولەکەکان وەک گەلێکی زیندوو، ئەو ستەمکاری و جینۆسایدی بەسەریان هاتووە بە هەموو جیهانی دەناسێنن، نەک تەنیا نەوەکانی خۆیان کە لە دوای هەڵکەستووە هاتوونەتە ژیانەوە.
لێرەدا دەمەوێ سەبارەت بە فیلمی (Denial)قسە بکەم، کە فیلمێکی درامی، ژیاننامەییە، لە ٣٠ سێپتەمبەری ٢٠١٦ دا بڵاوبۆتەوە. ئەم فیلمە لە دەرهێنانی دەرهێنەری بەریتانی (Mick Jackson)، چیرۆکەکی راستەقینەیە لەسەر کتێبی خانمە نووسەر و پرۆفیسەری ئەمریکی-جووەکە (Deborah Lipstadt)دێبرا لپستات، بەناوی (History on Trial: My Day in Court with a Holocaust Denier) کە ئێکتەری بەتوانا ((Rachel Weisz لە فیلمەکەدا ڕۆڵی ئەم خانمە دەگێڕێ.

دەستپێکی فیلمەکە زۆر بەهێز کاتێک دێبرا وەک مامۆستا سەبارەت بەو خاڵانەی ڕەتکردنەوەی ڕووداوی هەڵکەستی تێدا دەردەکەوێ وانە بە فڕۆکانی دەداتەوە. ئەمە یەکێکە لە بەهێزترین خاڵەکانی فیلمەکە. لەکاتێکدا هەموو ئەو خاڵانەی باسی دەکات لە دەیقید ئارڤینگدا هەیە، ئەم کەسە بەریتانییە، مێژوونووسێکی سەربازی و سیاسییە بەتایبەت لەبارەی دووەم جەنگی جیهانی، ئەڵمانیای نازی و جەنگەکانی هیتلەر نووسیویەتی. یەکێک لەوانەی ڕەتی دەکاتەوە کە هەڵکەست ڕووی دابێ، یاخود ژووری خنکاندن بە گاز لە کامپی ئاوشویتس لە پەڕەندا بوونی هەبوو بێت. ئارڤینگ یەکێک لەو کەسانەی سەرسام و ستایشکاری هیتلەر، لە کەتاییدا تەنیا بەرگری و پاساو بە کارە لەناوبەرەکانی هیتلەر دەنیتەوە. ئەمانە گرنگن کە لە فیلمێکی مێژوویی ڕاستەقینەدا دەتوانرێ بباشی بە لێوانەر کرێک و جۆهەری فیلمەکە ڕوون بێت.

کتێبێکی خاتوو دێبرا، کە تێیدا وێنەی ئەو نکۆیکردن و ئینکاریکردنەی ئارڤینگی داوەتەوە لە کاتی بڵاوبوونەوە و قسەکردن لەسەری، ئارڤینگ بە پلانێکی بە ڕەکخراو ڕووبەڕووی دێبرا دەبێتەوە، بەڵام وەک دێبرا بەیاری داوە کە دیبەیتی ئەو کەسانە ناکا کە ئینکاری ڕووداوی هەڵکەست دەکەن، هیچ وێنەیەکی نادات ئەویش بە گاڵتەوە دەڵێ هەزار دۆلارم لە باخەڵ دەیدەم بەو کەسەی کە بڵێ و دەکەمێنتێک نیشانی من بدات، بیسڵمێنە هیتلەر فەرمانی کوشتنی جوولەکەی دەرکردووە! دێبرا دەڵێت من دیبەیتی تە ناکەم نە ئێستا، نە لێرە و نە لە هیچ شوێنیک. چونکە دێبرا ئێکادیمیانە لە ناو کتێبەکانیدا وێنەی بە ئەمانە هەیە. ئەو پێی وایە کەسە ئازادە کە بڕچوونی هەبێت لەسەر هەڵکەست نەک ڕەتیبکاتەوە، چونکە ئەمە

ڕووپـــداوە و بـــەگژ نـەویســتە و خـ-ـوون و ئـــاشکرایە. دوای ئـەو ئارڤینگ لـە دادگای باڵای لـەندەن سکاڵا دژی دەبـرا، چاپخانـە و بـاوکـــاری کتـێبـکـە تـەمـاردەکـــات، لـەبـەرئـەوەی گـــوایە دەـــبـرا لـە کتـێبـکـەیـدا ئـەوی وەک نکـــۆیـکـاری هـــەکـەسـت ناساندووە، ئـەمـش لـە ڕوانگەی ئـەوەوە ناوبانگی ئـەو وەک مـژوونووسـێک لـەکـەدار دەکات.

دەبـرا پاش بیرکردنـەوە و گـۆگرتن لـە وتارە نابـەجـێکانی ئارڤینگ کـە بـە نـۆنازیـێکان دەیدات، بـەیار دەدات لـە دادگا ڕووبـــووی ئارڤینگ ببـێتـەوە. لـەبـەرئـەوە پـەیـوەنـدی بـە پـارێـزەرەکـەوە دەکـات (ئـەنتـەنـی جولیـەس) زەر سـەرکـەتوو و بـەتوانایە، هـەروەها (ڕیچارد ئـامپتـن) وەک پـارێـزەری قسـەکـەر لـە دادگـا دیـاری دەکـرێ. تیـمـێکـی یاسـایی و لـەکـــەڕەوە لـە کـەمـــەک پارێـزەر و پـرۆفیسـەر پـێک دێـنن، ڕیچارد دەبـە بـە سـەرپـەرشتیار و ڕێـکخـەری کـەیسـەکـە. ئـەو زەر بـە بـەرپرسـیارانـەوە ئـەرکـەکـەی جـێبـەجـێ دەکات، کـاتـێک ئیش لـەسـەر کـەیسـەکـە دەکات، هـەست بـەو دەسـەزی و ئازارچـێشتنـەی دەکـەی بـە قوربانیـیـەکانی هـــەکـەست، ئـەمـش بـەرپرسیارێـتی و قورسایی مـەڕاڵی ڕیچارد بـەرامبـەر ئـەو کارەساتـە لـە فیلمـەکـەدا نیشان دەدات. دیـمـەنـەکان هـەندێ کاریگـەرن کـە لـەـوانـەر هـەست بـە ئازارەکـەی دەکات! من خـەم پـەم وابوو ئـەو کـەسـێکی لـەدەست داوە یاخود بـە شـێوەیـێک لـە شـێوەکان پـەیـوەندی بـە هـــەکـەستـەوە هـەیـە. لـە ڕاستیدا من وەک کوردێک لـە مـەم ڕووانی، چونکـە لـەرێ تـە دەبـە کـەسـێک لـە دەست بدەی یان لـە نزیکـەوە پـەیـوەندیت بـە جـێنـسایدەوە هـەبـە ئـینجا لـەو غـەم و ئازارێ تـەدەگـەی کـە لـە ڕیچارددا بـەدی دەکـرێ. لای زەربـەی کـــــورد ئـەو ئاگـــــایی و زانینـێ نیـێ بـەرانـبـەر بـەو جـێنـسایدەی کـە بـەسـەرماندا هاتووە، لـەرێ هـەوڵـەکان تاکـە کـەسین بـەیـە دەرئـەنجامی دەخـەشکـەریان نیـێ. ئـەمـە فـەرهـەنگـەراوین کـە چـەن ئـەرکی مـەڵـەیـانەی خـەمان بـەرانـبـەر بـەو جـێنـسایدەی بـەسـەرمان هاتووە بـەجـێ بـێنین. ئـەمانـە ئیشکردنی دەوێت، دەبـێت لـە پـەروەردە و ئـەکادیمیادا بخـوێنـرێت و لـەکـــێنـەوەی لـەبـارەوە بکـرێ، دەقـی ئـەدەبـی باڵـای لـەبـارەوە بـنووسـرێ، ئیشی هونـەری لـەسـەر بکـرێت، بـەداخـەوە ئـەمـە هـەشتا لـەرێ وەک پـەویست نیـێ.

دەبـرا کـەسـێکی بـە هـــەشـە و سـزەکیـێ، ئـەمـش دەگـەڕێتـەوە بـە ئـەوەی کـە ئـەو جـــووڵـەکـێ، ئـەم ڕووداوە (هـــەکـەســـت) بـە ئـەو ئـەوانـــدە هـەقیقیـێ، ئـەوانـدە فاکتـەکی بـەهـەزە نـەشیاوی نکـــۆیکردنـە، بـە ئـەو قورسـێ ئینکار بکـرێ و لـە دادگا بـەرگری لـەو ڕاستیـێ بکات. بـەیـە بـەیارەکـانی تیـمـەکی بـە قبـــوڵ نـاکـرێ، پـــێی وایـە ئـەوان نـابـە ئارگـەمـێنتی ئـەوە بکـەن کـە گوایـە دەبـرا ڕاستی دەـــە چونکـە ڕاستی

بەگی ناوەت، لەبەرئەوە تیمەکە بەیار دەدەن کە دەبرا نابە لە دادگاییەکەدا قسە بکات، بەکو تەنیا ئامادە دەبەت. هەروەها ڕزگاربووانی هەڵەبجەستیش وەک شایەتحاڵ وتەیان لەوەرناگیرێ، چونکە لە لایەن ئارڤینگەوە هەنگە هەرش بکرێتە سەریان، سوکایەتیان پێبکرێ و شەرمەزار بکرێن. هەروەها لەبەرئەوەی ئەوان ئەزموونی هەڵەبجەستیان کردووە و ئەو ئازارەیان چەشتووە، لە ڕووی دەروونیەوە هەنگە بەرانبەر بە قسەکانی ئارڤینگ تووشی هەڵچوون ببن، ئاخر ئەوان لە لایەکەوە ئەزموونی تراوما (هەڵەتەکانی دەروونی)یان کردووە و ئێستا لە قۆناغی پێستتراومادا دەژین، لە لایەکی دیکەشەوە هەنگە تووشی لە بیرچوونەوە ببن تەواوی ڕووداوەکانی هەڵەبجەستیان وەک خەی بیرنەمابێ. ئەمانەش هەمووی دەبن بە بەگە بۆ دەست ئارڤینگەوە بۆ سەلماندنی قسەکانی خەی. ئەمە ڕاستییەکی تر سەبارەت بە وردی ئیشکردنی تیمەکە دەردەخات، ئەوان دەیانەوە لە دەخی گەانەوەی زارەکی دەربچن، بەکو دەیانەوەی بەدواداچوون و لەکۆینەوە بۆ دەکۆمێنتەکان بکەن، بۆئەوەی دژبەژی و نەسازییەکانی ئارڤینگ لە کتێبەکانیدا بدەزنەوە و لە دادگاش دژبەژی قسەکانی بسەلمێنن.

لە دادگاییەکەدا دیبەیەتی ئەکادیمیانەی زۆر باشی تێدایە کاتێ دوو لایەنەکە بەڕەو ڕووی یەکدی دەبنەوە. لەسەر بابەتی زۆر ورد و بەردەست ئیش دەکەن، ئەمەش دەرخەری ئەوەیە کە ئیشی بە تیم بە کەیسی جینۆساید چەندە کاریگەر، لەهاتووانە و پێ بەرهەم، چەندەش پێویستە. من نامەوێ تووشی بڕاوردکاری ببم بەهام بە نابەت ئەمە سوود لە ئەزموونی جوولەکە وەرگرین، چونکە هیچ کاتێک درەنگ نییە بۆ ئیشکردنی بۆ کەمەی لەبارەی جینۆسایدی کورد.

ئامادەکارییەکان لەلایەن تیمەکەوە بۆ دادگاییەکە چەند ساڵێک دەخایەنێت، بەهام خودی دادگاییکردنەکە نزیکەی مانگێک درێژەی دەبەت، دواجار لە بەرژەوەندی دەبرا کەتایی دێت. دادگا بەیار دەدات ئارڤینگ بگوازرێ ئایدەلژیی خەی، بەمەبەستەوە مێژووی شێواندووە و بەهەڵەی دابردووە، هەروەها ئارڤینگ وەک دژە جوولەکە و نەیسیست دەناسێنرێ. واتا سکاکارەکە سەرکەوتوو نەبوو، بەکو بەرگریکارەکە سەرکەوت، ڕاستی و هەق بەو بوو. دەبرا لە کاتی قسەکانیدا دەڵێ من پێش ئەوەی بەم بۆ لەندەن باوەڕم نەدەکرد کە دادگا شوێنیک بێت بۆ لەکۆینەوە و سەلماندنی هەقیقەتی مێژوویی. دەبرا هیچ قسەیەکی نەبوو بۆ ئارڤینگ، بەڵام ڕوو لە ڕزگاربووان و کوژراوەکان دەکات و پێیان دەڵێ ئەوە لە بیرنەکراون و یادتان

دەکرێتەوە، دەنگی ئازارەکانتان بیسترا. بۆ هیوایەی ئازارەکانی کوردیش بگەیەنرێ و ببیسترێ.

ئەدیب و نووسەرانی دژێ سیستەمی تۆتالیتار و بەرهەمهێنانەوەی هەمان سیستەمی تۆتالیتار

نزگار عەلی

لەم گوتارەدا ئەوە دەردەخەین کە چۆن کایەی ئەدەب و نووسەرانمان ٢٥ ساڵە هەمان ئەو دەسەاتە بەرهەمدەهێنێتەوە کە دەسەاتی تۆتالیتار دایەوێت، یان ئایا ئەدەب و نووسین چۆن دەچێتە خزمەتی دەسەاتی تۆتالیتارەوە. ئەمە لەم گوتارەدا کایەی ئەدەب و نووسەرانی ٢٥ ساڵی ڕابردوو وەردەگیرن، بە تایبەت لێناو ئەدەب و نووسەران هەردوو ژانی (ڕۆمان و شیعر)، ئایا ئەدەب و نووسەران لە کێی بەرهەمهێنانەوەی دەسەاتی دەسەاتی تۆتالیتارێ؟ ئایا دەسەاتی تۆتالیتار چۆن کایەی ئەدەب و نووسەران دەکاتە کایەی خۆی هاوشێوەی دەزگاکانی تری دەسەاتکی ستەمکار؟ ئایا دەسەاتی تۆتالیتار چۆن نووسەران و خیتابکانیان لێناو دەزگا (درێندکان) جێگە دەکاتەوە.

لە ماوەی ڕابردوودا یەکێک لەو جیاکارانەی نێوان سیستەمی تۆتالیتار و سیستەمی دیکتاتۆریەت کردممان ئەوبوو، دەسەاتی تۆتالیتار پێچەوانەی دەسەاتی دیکتاتۆریەت سوود لە هەموو کایە جیاوازەکان وەردەگرێت بۆ سوودگەیاندن بەوەی دەسەاتی (فاشی) ڕاستقینەی خۆی بشارێتەوە، واتە سیستەمی تۆتالیتار سیستەمکە مانەوە و فەمپێدانی لە هێی ئەو ماسکانەوە دەبێت کە دایدەمزرێنێت، ئەو ماسکانە دەکاتە ڕووپۆشێک بۆ خۆی بۆ ئەوەی جەوهەری سیستەمکە شاراوە بێت، واتە سیستەمی تۆتالیتار کەمێک ستحێتکی جیاوازی (بۆ هێحی) بەرنگاری درێنە لێناو سیستەمکە جێگە دەکاتەوە بۆ ئەوەی شیعاری دیموکراسیبوونی پێ بەرزبکاتەوە، ئەو ستحێت و درە و ماسکانەش کە هێحی سیستەمی پێ دەشارێتەوە

هەندێکیان ئەمانەن (حوکمەت و پەرلەمان و وەزارەت و حزبی تر و هێزی دامەزاروێیی و پەروەردە ...)، ئەم درێینانە کە دایدەمەزرێنێت هیچ دەسەڵاتێکیان نییە و لە دەرەوە و پشتی ئەمانە دەزگا ئاستەقینەکان و دەسەڵاتە ئاستەقینەکان بەدی دەکرێت، ئەم دەزگایانە هەم دەبنە ماسک بۆ دەزگا ئاستەقینەکان و هەم بۆ ناڕاستەوخۆش دەچنە خزمەتی سیستەمی تۆتالیتار. یەکێک لەو کایانەی تر کە لە پاڵ ئەو درێیانەدا دەبێتە ماسک و بۆ ناڕاستەوخۆ دەچێتە خزمەتی سیستەمی تۆتالیتار نووسین، ئەدەبیات و خیتابەکانیانە. ئەدەب و نووسەران و خیتابەکانیان وەکو کایەیەک بۆ بەرهەمهێنانەوەی دەسەڵات، وەکو گەمەی دەسەڵات.

میشێل فۆکۆ تەئکیدی لەوە کردۆتەوە کە چۆن ئەمە ئەو دەسەڵاتە بەرهەم دەهێنێنەوە، کە کۆتوونێتە نێو ئەپارەتووسەکان و ستراتیژییەکان و گەمەکانی دەسەڵاتەوە، فۆکۆ لە ڕێگەی کشفکردنی دەسەڵاتەی (فەرماندەرکەرەوە) نەهاتووە خودی دەسەڵات کشف بکات، بەڵکو لە ڕێگەی کایەکانی تری دەسەڵاتەوە کە دەسەڵاتدار نین خودی دەسەڵاتە کشف دەکات، (فۆکۆ) ئەی وایە دەسەڵات لە هەموو شوێنێکە لە هەموو کونوقوژبنێکە، دەسەڵات لە هەموو کایەکانی تردایە، واتە بەو تەعبیرە دەسەڵات جۆهەرێکی شاراوەی هەیە کە ئەمە فرامشمان کردووە، فۆکۆ لە تەزکەیدا دوو پرسیار دەورژێنێت و ئاماژە دەکات، دەسەڵات چییە؟ دەسەڵات لە کوێوە دێت؟ لەڕەدا (فۆکۆ) بەم پرسیارانە دوورمان دەخاتەوە لە وەڵامە تەقلیدییەکان کە دەسەڵات لەناو یاسا و ئایدەلۆژییەکان و سەرکردە و حوکمڕانەکاندایە، بەڵکو (فۆکۆ) دەمانبات بۆ ناو کەی پێوەندییەکان و سیستەم و هەماکان، دەسەڵات لەناو هەما جیاوازەکان و تەعبیرە جیاوازەکاندا خەی مانفەست دەکات، کەواتە دەسەڵاتە لەناو ئاڕاستەکاندایە، هەندێک جار ئەو ئاڕاستانە لەسەرەوە بۆ خوارەوە نییە، بەڵکو لە خوارەوە بۆ سەرەوەیە.

تەعبیری (فۆکۆ) ئەوەیە کە دەسەڵات گەمە دەکات و خەی دەشارێتەوە و هەوێیش دەدات بەردەوام فەرامۆشی نوێ بۆ خەی پێیدا بکات، ئەم دەسەڵاتە لە ڕێگای تووندوتیژیی و سەرکوتکردنەوە بەدی نایەت، بەڵکو فەرامۆشی نەرمی هەیە و لە ڕێگای حەیەوەتی ئەویتری جیاوازەوە خەی دەسپێنێت[بڕوانە: جیل دولوز_مدخل قرات فوکو]. دیارە بۆ پێی ئەم تەعبیرەی (فۆکۆ) ئەمە دەیێن کایەی ئەدەب و نووسەران و خیتابەکانیان وەکو کایەیەک کە دەبێتە گەمەی دەستی دەسەڵاتەوە وەردەگرین، کاتێک ئەم کایەیە وەردەگرین پەمان وایە مرۆڤ زادەی

جەنگ و زەمان و کەلتور و دەسەلاتی خەیاتی، ئاستەکەمک بابەتی یونفەرسال لەناو هەموواندا هەیە، بەڵام ئەو یونفیرسالە هیچ کاتێک و هیچ قۆناغێک نەیتوانیوە تایبەتمەندی شونگی دیاریکراو بە تەواوی غەفڵ بکات، واتە ئەگەر لەسەر ئاستی تاکدا وەریبگرین، ئەرکی ئەو سوبکتەی کە لە ڕۆژهەڵاتە هەیە جیاوازە لەو سوبکتەی کە لە ڕۆژهەڵاتە هەیە، ئەم تەعبیرەش بە ڕۆشنبیر و حوکمڕان و کایەکانی تریش دەبەت، ناکرێت ئەرکی ڕۆشنبیریەکی ڕۆژهەڵاتی و ڕۆشنبیریەکی ڕۆژئاوایی یەک بەت، هەروەها ناشکرێت گوتار و تەعبیرەکان بە تەواوی لە یەک بچن، کەواتە ئەمە لەردا دەگەینە ئەوەی ئایا لە کەمەگەی کوردی وەکو تایبەتمەندیەک دەبەت ڕۆشنبیر و گوتارەکانیان چۆن بەت؟ ئەم دیاریکردنەی کە ئەمە دەیکەین بە وەزیفەی ڕۆشنبیر ئەوە ناگەیەنێت لە قاڵبیان بدەین بە ئەوەی وەکو ئەمە بیربکەنەوە، بەڵکو ئەم گوتاری دژە گوتارەکە کە گوتار نیە و خەی بە گوتار مانفەست کردووە. بە گەڕانەوەمان بە ٢٥ ساڵی ڕابروو ئەو گوتارانەی لە ڕۆشنبیرانی کورددا بووونی هەبوو زیاتریان گوتاری ئەدەبی بوون، لە ٢٥ ساڵی ڕابردوودا ئەدەب تایبەت شیعر و ڕۆمان، هەم کایەی مەعریفەی ڕاستەقینەیان داگیرکردووە و ناهێن هیچ گوتارێک لە دایک بەت، هەم خەیان بوونەتە موفەکیر و ناهێن هیچ کەسێک و بیرکردنەوەیەکی جیاواز لە پاە ئەواندا بوونیان هەبەت، چۆن؟ دیارە هەرچی تایبەتە بە کارئەکتەری ڕۆشنبیرکانەوە، کەمەک بوون هەر لەسەرەتاوە نامبوون بەرانبەر دونیای خەیان وەکو ڕۆشنبیر، ئەوانە هەرگیز بیریان لە گوتار و ئەرکی ڕۆشنبیر و ئەکتی سیاسی و پەروەردەی تاک لە دەرەوەی سیستەم نەکردەوە، بەڵکو یان لەناو سیستەمەکە بوون و بەردەوام پەرچەکردارێک بوون، یان بە تەواوی لە سیستەمەکە و دەخی کوردبوون دابڕابوون.

کارئەکتەری ڕۆشنبیران دیارە بە تایبەتی ڕۆشنبیران و ئەدەبنووسانی کورد بەردەوام لەناو دەخێکی خەدزەرەوەی (دانپێنراو)دا بوون، هەر ئەم وجودی دانپێنراوەش وایلێکردن بکەونە ناو فەنتازیایەکی بیرکەرەوەی ناواقیعییەوە کە دابڕاوە لە هەموو کایەکانی تر، واتە ئەدەبنووسان دابڕاوترین چینەکانی کەمەگەی کوردین کە بەناوی سەقافەتبوونەوە خەیان لە هەموو بەرپرسیاریەتیەک دەدزیەوە، (ئیدوارد سەعید) لە پێناسەی ڕۆشنبیردا ئاماژە دەکات: " بەم پێیە دەتوانین بڵین کە خێک هەموو ڕۆشنبیرن، بەڵام هەموویان لە کەمەگەدا دەوری ڕۆشنبیر نابینن" ئەوەی لەم ڕۆشنبیرانە غیاب بوو ئەوەبوو بە ڕۆژکیش دەوری ڕۆشنبیریان لە کەمەگە نەبینیوە، ئەم ڕۆشنبیرە ئەدەبنووسانە چوونە قاوغکەی خەیان و تەنیابوون و

دابەنیان وەکو کایەک کردە ملی خەیان و تەنانەت کردیانە گوتار و ئاماژەیان دەکرد هەر کەس بە تەنیا بێت و دوورەپەرێزبێت لە کەمەگەی هۆشنبیرە، (مارکوزە) کە یەکێکە لە دامەزرێنەرانی قوتابخانەی فرانکفەرت، لە شەشی قوتابیانی ٦٨دا بەدەستێک مەعریفەی شەشگیری دەنووسی و بەدەستێک لەناو ئاپەڕەدا دەیبەخشیەوە، چاوێکی لەسەر تیەر بوو چاوێکی لەناو ئەو چاوانەدا کە ٦٨یان وەنە دەکرد، هۆشنبیری مارکزە کە ئەو پەناسەیەی (جولیان بیندا)ی بەسەردا دەبڕا، بیندا دەیگوت: " هۆشنبیر دەبێت هەردەم چاوەڕێی ئەوە بێت بسوتێنرێت" بەڵام هەرچی ئەدەبنووسانی ئەمەیە بەناوی)بڵایەنییەوە(دابڕان لە سیاسەت و ئەکتی سیاسی، دیارە ئەوانەی ناوەوەی وەات بڵایەنبوونیان بە ئەوە نەبوو کە مەعریفەیەک لە دەرەوەی هەموو لایەنەکان بونیاد بنێن، بەکو بڵایەنبوونیان یان بەشکبوون لە سیستەم، یان بەشێک بووە لە جیابانییەت و ترسنۆکییان بەرانبەر سیستەم، ئەوانەی دەرەوەی وەاتیش بە ئەوەبوو ئەو حەشاماتە کە دەوری گرتوون و بەشکیان لەناو سیستەم بوون نەتەرێنن، بەیە هەردەم بڵایەنییان هەدەبژارد. ئەویان سەبارەت بە کارئەکتەری هۆشنبیران و ئەدەبنوسانە.

هەرچی تایبەتە بە گوتارەکانیان، ئەدەبنووسانی کورد و خیتابەکانیان بەتایبەت ئەوانەی لە دوای ئاپەرینەوە هاتن، بە تەواوی دابڕاوبوون لە مۆژوو، کەلتور، شوناس و سیستەم و دەسەاتی ئەمە، ئەوەی ئەدەبنووسانی کوردی بە ئەمەوە گرێدەدا تەنیا زمانە کوردییەکە و ئەو حەشاماتە خوێنەرە کوردە بوو کە لە خەیانیان کەکردەوە. ئەدەبنووسانەی کورد خیتابی سەرەتایی نەوەدەکانیان هەمان کرداری ئەو سیاسییەکانیان نیاردەتاانە بوو کە هاتنەوە شار، ئەوانیش وەکو سیاسییەکان بە دوای دەزینەوە و ئەوەی لای (هێگڵ) هەیە دەربارەی هاوکیشەی ئاغا و کیلە (دانپێنانەدا) بوون، ئەوانیش بە دوای ئەوەدا بوون ببنە پێغمبەرێکی سەرکردە و زەرترین کەس لە خەیان کەبکەنەوە، لە کاتێک ئیشی نووسەر ئەوە نییە حەشامات لە خەی کەبکاتەوە، ئیشی نووسەر ئەوەیە حەشامات بکوژێت، یان تاک لەناو حەشامات دەربهێنێت و بیکاتە سوبەکتێکی شەشگێی، (هیگڵ) لەپشکشکردنی وانەکانی (فەلسەفەی مۆژوو) تەنیا دوو قوتابی ئامادەیی وانەکانی بوون، هیگڵ بەوە کارەکی نەکرد کە خیتابەکەی بگەێت و دابڕێتە ئاستێک کە حەشاماتێک بونیاد بنێت بە ئەوەی لەی تیبگەن، بەکو هیگڵ خیتابەکەی مەعریفیەکی ئازاربەخش بوو بە سوبەکت، پەروەردەی هیگڵ سوبەکتێکی شەشگیەیی مەعریفەزان بوو، بەام نووسەران و ئەدەبنووسانی کورد بە ئەوەی زەرترین حەشامات لە

خەیان کەبکەنوە خیتابەکیان لەسەر (چەژی خوینەر) بونیاد دەنا، نووسەرانی کورد بیانزانیایە خوێنەر چی دەویت ئەویان پێ دەبەخشی، هاوشێوەی هەبژاردنی حزبەکان خیتابەکانیان لە شێوەی (حەملەی هەبژاردن) بیان دەکرد، هەر نووسەرێک بیتوانیایە زەرترین ئینسان و خوێنەر لە خەی کەبکاتەوە ئەوە باشترین نووسەر بوو، ئەدەبنووسان ئەم حەزە نەگریسیان تەنیا بە ئەوەبوو خەیانی پێ بدەزنەوە، بە ئەوەبوو شوناسی خەیان لەناو کەمەگە بیان بکەن، بە دیوی (فرەید)ی خیتابیان بیانکردنی ئەو چەپاندنە بوو کە هەیانبوو. سیستەمی تەتالیتار کاتێک ئەفکارێکی جدی، یان ئەفکارێکی خەلاق و کاریگەر وجودی دەبەت لە پاڵ ئەو ئەفکارەدا سەدان ئەفکاری درەزن و تابع بەخەی لە پاڵ ئەو ئەفکارە خەلاقە دروست دەکات بە ئەوەی جدیبوون و کاریگەربوون و خەلاقبوونی ئەو ئەفکارە بکوژێت، بەهام لەسەرەتای دروستکردنی سیستەمی سیاسی لەناو کەمەگەی کوردی ئەو کارەی کە سیستەم دەیەوێت هەشنبیرە درەزنەکان بەی دەکەن، واتە سیستەم لە هەگەی ئەو هەشنبیرانەی گەورەترین خزمەت دەکرێت، هەم بەلایەکدا کارئەکتەری هەشنبیر کارئەکتەرێکی لاوازە و دەوری هەشنبیر نابەنیت هەم نایەەەت ئەوانەی دەوری رەشنبیر دەبینن دەرکەون، لەرەدا سیستەم نەک دژی ئەو هەشنبیرانە نیە، بەکو بەردەوام بەم نووسەرانە هەژنامەکان و مەکینە ئیعلامیە گەورەکەی هەحەی سیستەمیشیان پێ بەەەوە دەبات.

(ژان پۆل سارتەر) یەکەکبوو لەو فیلەسوف و هەشنبیرانەی زەربەی تیەر و گوتارەکانی بیرەکیەکی شەشگەەی بوو، هەر لە شانەوە تا دەگاتە هەمان و ئەفکارە فکری و کارە فەلسەفەکانیشی، ئەم فیلەسوفە لەگەە ئەوەی تیەرەکانی هەزیکیان دەبەخشیە تاک، سوبەکتێکی کاریگەری دەخوەقاند، گوتارێکی نەفیبوونیان بە سوبەکت دەبەخشی، هەحەتێکی تەسلیمنەبوون و ئازابوونیان مانفیەست دەکرد، بەهام کەوتە بەر هەخنەیەکی زەری نووسەران و هەشنبیران کە هیچ ئەکتێکی پراکتیکی لەدەرەوەی خەی نیە، (سیمۆن ئارۆن) دەەەت: "سارتەر هەشنبیریکە دەیەوێت بە بە مەترسی دونیا لە ئەفیسەکەی خەیەوە بگەەەت" سارتەر دوای ئەو هەخنانە، لە شەستەکاندا کە هاوکاتبوو لەگەە شەشی ٦٨ی قوتابیان، هەمان و شانە دەخاتە ئەولاوە و دەستدەکات بە چالاکی هەشنبیری سیاسی، هەر خەی تیەرەکانی دەکات کردار، هەر خەی ئاستەی پراکتیکی تیەرەکان پیشانی سوبەکتی شەشگیەی دەدات، بەهام هەشنبیرانی ئەمە و نووسەرانی ئەمە دوای هاپەین لە دەخەکی تەحلیلی هوداوی هەژانە زیاتر تینا پەن، بەردەوام چاوەەیان کردووە سیستەم هووداوێک بخوەقێنێت و ئەمانیش

تەفسیر و تەحلیلی بۆ بکەن، ئەو چ نەزانییەکە تۆ لە جیاتی ئەوەی شوناسی سیستەم و حزب بزانیت تا ڕووبەڕووی ببیتەوە، دەیت تەفسیری ڕووداوەکان دەکەیت، سەیربکەن پاش ٢٥ ساڵ کایەی ڕەشنبیری ئەمە لە کوردایە، سەیربکەن پاش ٢٥ ساڵ زیاتر چ تاکێکیان دروستکردووە، سەیربکەن خەیان لە کوێی ڕووداوەکانن، سەیربکەن ئەمە ٢٥ ساڵ زیاترە ئەم سیستەمە یاریمان پێ دەکات بۆ ئەوەی بزانین شوناسی چییە، بۆ ئەوەی ڕەشنبیرەکان پەمان بڵێن چی بکەین و چی نەکەین، سەیربکەن چەن ئەمە لەناو دەخەکین کە دەبێت تیڕی شڕشگیڕی دابڕژین، بەڵام فەرمان دەکەن چەن چێژ لەوە ببینین مانگ ئاوا دەبێت، چەن بۆ چ شەوێک خۆشویستی بکەین، چەن وەسفی یار بکەین، چەن بچینە قاوغی ڕەحانییەوە هیچ پەیوەندییمان بە سیستەمەوە نەبێت، سەیریکەن چەن هەموو کەمەگەیان کردە شاعیر و ڕەمانووس، چەن تەیانگەیاندین سیاست لە هەر کوێیەک بێت خراپە، چ خراپەیەک ئەو خراپەیەی کە (سلافیە ژیژەک) ناوی دەنێت(خراپەی موتڵەق)، خراپەی موتڵەق بەمانای کردەوە هەرە شەیتانییەکان، بۆ کایەی سیاستیش بۆ مانایەی کە جەوهەری سیاست لە هەر کوێیەک بێت و لە چ زەمینەک بێت خراپەی موتڵەق، هەر کەسەک بیکات و چ لایەنەک بانگەشەی خراپنەبوون و گەندەڵنەبوون بۆ سیاست نەکات (درۆی موتڵەق) دەکات، بۆیە دەبێت ئەمە هەوڵی ئەوە بدەین لە دەرەوەی کایەی سیاسی ڕزگاری خەمان بدەزینەوە، بۆ خەیاڵ حەقیقەت بۆ خەمان بونیاد بنەین، بۆ خەیاڵ واقیع بکەینە بەهەشت، بۆ خەیاڵ دونیایەک دروستبکەین لە دونیای سیاست جوانتر بێت، پێیان گوتین وەرن با ئیتر توخنی سیاست نەکەوین، سەیربکەن چ کارەساتێکیان خوڵقاند کە نابێت کەس باسی سیاست بکات، سەیربکەن ڕەگای ڕزگاریان بۆە پیشان داین کە هیچ عیلاقەمان بە سیاست نەمێنێت، وایانفەرکردین کە لەناو عیشق و وەسفی یاردا بین ئەمە ڕزگارمان دەبێت، وایانفەرکردین تەنیا بە خەمان بژین و هیچ پەیوەندییمان بەوی تڕەوە نەمێنێت، سەیربکەن چەن دەزگاکانی ڕەشنبیری و چاپخانە و کتێبفرۆشکانیان هەمووی کردە کایەیەک کە مەعریفەیەکی تێدا نابێت، هیچ تویژینەوەیەک وەرنەگیرێت، هیچ کتێبێکی سیاسی و فیکری چاپ نەکرێت، ئەو ڕەشنبیرانە تەواو لە واقیع دابڕاوبوون، وایان بیانکرد ئەمە بڕانبەر تاقگەی نیگارا دانیشتوین و دونیایەک فریشتەی چاو شینی قژ زەرد بۆ بڕدەمانداتیدەپەڕن، بۆیە دەبێت ئەمە چێژ لە سروشت وەربگرین، چێژ لە بینینی فریشتەکان وەرگرین، چێژ لە هاژەی ئاو وەرگرین.

ئەم جۆرە خیتابانە و نووسینەکانیان ئەوەندە چێژبەخش بوو ئەگەر

مرۆڤێک لە ژیانیدا سەردەمی هەژنامەکانیشی نەخوەندبێتەوە بەڵام کتێبێکی شەستد لاپەڕەی ئەم خیتابە چۆزبەخشیان بدەرە بە دوو هەژ بەت تەواو دەکات، ئەمە دروستکردنی کارخانەیەکبوو کە حەشیشی بۆئاگایان دەبەخشێتە تاک، کارخانەیەک کە سیستەم هەحیەتی لەسەری بونیاد ناوە. ئەوەی ئەم هەشنبیرانە خوەقاندیان تاکەک بوو ئەستا لە سەبەری خەشی دەترسێت، تاکەک بووەتە بوودەیەک کە سیستەم بە کەیفی خەی یاری بەهەستەکانیان دەکات، تاکەک وەکو یاریزانەکی ئەتاری دوو دەسەکەی لای ئاغاکەی بەت و چەنیان بووەت وا گەمەی پە دەکەن، تاکەک کە ئامادەیە خەی بکوژێت بەهەام ئامادە نییە هووبەهووی ئەو شتە بێتەوە کە هەکارە بە خەکوشتنەکەی، بیهەنە بەرچاوی خەتان گەر ئەو سوبەکتە هەشنبیریەی لە ژنەکی باکوردا دروستبووە، ئەو جەنگاوەرە سپارتایەی کە لە مەینەیەکی باکوردا هەیە و پەی پەروەردە کراوە، ئەگەر خیتابەکانی ئەم هەشنبیرانەی کوردانی باشوری پە ببەخشی چییان لە دەردەچێت؟ لە باشترین حاەدا یان خەی دەسوتان یان نەیدەوەرا وەنەکەی لە پەهەفایلی فەیسبووکەکەی دابنێت، بەهە ئەمە بەرهەمی سیستەمی سیاسی نەبوو، بەرهەمی فاشیزمی یەکەتی و پارتی نەبوو، بەهەکو بەرهەمی هەشنبیران و هەمانوسان و شاعیراکانی ٢٥ ساەی هەابردووی ئەمە بوو.

سینەگرافیا ..لە ئەزموونی نوێی شانەی کوردی دا … حەیدەر عەبدولڕەحمان

ناتوانین نکۆەی لەوەدا بکەین کە چمکی راستەقینەی سینەگرافیا پەیوەستە بە تەکنیکی شانەیی و هەموو ئەو جوانکاریی و پێکهاتە دەرەکی و ناوەکییانەی شانە بە جوانی و ڕەحە زیندووەکەی خەیەوە بەرجەستە دەکەن، سینەگرافیاش وەك هونەرو زانست چونکە پەیوەست بوونێکی راستەوخەی بە دیدو دەروونی بینەرەوە هەیە،بە شێوەیەکی راستەوخە کار دەکاتە سەر بینەرو وروژاندنی،تا ئەو ئاستەی هەندە جار لە ژەرتینی ئەو کاریگەر بوونە بە سەر بینەردا دەگاتە ئەو ئاستە کە بە نهێنی لە ناو تاریکایی شانەدا فرمێسکی خەشی پە

بژنە ،بینەر لەو لەحزانەدا وا هەست دەکا دەگەتەوە سەر خەسەتە رەسەنەکانی ئینسانیەتی خۆی،هەستە فسیلۆژییەکانی تێکرا چەشنی شەپۆلێك لە سۆزو ئەندێشە هەدەچن،کە هەندێ جار بەرگەی ئەو هەڵچوونە لەوەرگرتنی چۆژو ستاتیکاو سۆز ناگرێ،بە بێ ویستی خۆی لە ژێر فشاری ئەو قەوارە بێ سنوورە لە چۆژ وەر گرتنی سینەگرافیا ، وای لێ دێت کۆنترۆڵی خۆی لە دەست بدات ،بە تایبەت ئەو کاتانەی نمایش هەموو پێکهاتە سینەگرافیاکانی بە یەکەوە بەگەڵ دەخا، لە گەڵ ریتمی موزیك و سەما، ئەدای جەستە و ئیلقای جوانی ئەکتەر،کاتێ ئاوێزانی موزیك و رووناکی دەبن ،نمایش لە باگ راوندی ژێر پەردەی شانۆ رووداوە نەبیندراوەکان،کە هەندێ جار وێنەی سینەمایی تێدا دروست دەکرێت و تێکەڵ بە موزیك دەکرێت، یان دروست کردنی تابلۆیەك لە بێدەنگی و کپی و خامۆشی و بە ئاگا هێنانەوەی لە ناکاوی بینەر و بە هاوسەنگ راگرتنی ریتمی شانۆ، بەکارهێنانی موئەسیراتی دەنگ،لە گەڵ ڕژنەی باران و هاژەی شەپۆل و دەنگ و لووڕەی ئاژەڵە کێویەکان لە کەشو هەوایەکی خامۆش و دەیان کەرەستەی دیکەی بە سیحراوی بوونی شانۆ نغرۆ کردنی لە نێو ئامرازەکانی سینەگرافیا ،هەموو ئەم دیمەنانەچەند نموونەیەکن لە سیحری سینەگرافیای شانۆیی بێ بە ئاگا هێنانەوەی هەستەکانی بینەرو جولاندنیان .
سینەگرافیا تاکە هونەرێك نیە بینەر بتوانێت هەسوکەوتی لە گەڵدا بکات بە تەنها، بەڵکو کۆمەڵە هونەرێکی یەکگرتووە کەلە هارمۆنیایەك دەچن پێکەوە لە شانۆدا یەك دەگرن و تەوژمێك لە جوانی دەخەنە سەر هەموو ئەندامە هەستیارەکانی بینەرو ناچاری ئەوەی دەکەن بێ کەوتنە ژێر ئەو هارمۆنیا هونەرییانە لە هۆی شانۆدا بە دیدو دەروونکی خاڵی نەچێتە دەرەوە ، بەڵکو وای لێ دەکەن نەتوانێَت تا دێر دەمانکییش لە ژێر کاریگەرییەکانی سینەگرافیاو تەکنیکی شانۆییدا نەتوانێت خۆی رزگار بکات.
شانۆی هاوچاخ چەند ئەوەندەی بایەخی بە ناوەرۆك و نمایش و ئەکتەر داوە لە ناوەوە ، ئەوەندەش زێتر بایەخی بە شێوە داوە، چونکە لە رەسەندا هەردوکییان تەواوکەری یەکترن ، نە ناوەرۆك بە تەنیا دەتوانێت بینەر بە هەمووئەندامە هەستیارەکانی تێر بکات ، نە شێوەی بێ گیانیش دەتوانێت شانۆ بە زیندوویەتی رابگرێت .

دەرهێنەر ناتوانێت لەو نێوەندەدا بایەخی خۆی بە تەنیا لایەکدا بدات،ئەگەر هاوسەنگی لە نێوان شێوەو ناوەرۆکدا دروست نەکات،کە رەنگە هەموو دەرهێنەرێکیش دەسەڵاتی ئەو هاوسەنگ راگرتنەی نەبێت،یان پێی وابێ تەنیا تێکست دەتوانێت هەموو بڕیارەکانی شانۆی بێ پێکاتەوە ،خۆ ئەگەر وابوایەو تەکنیك و سینەگرافیا

نەبونایە، دەبوا هەموو تیکستەکانی چیخەف تا ئەمڕۆش لە دەلاقەکاندا تڕزیان لە سەر هەبنیشۆ،شانۆنامەکانی شکسپیر گەردەلوولی زەمەن رایان ماڵۆ،ئەو تڕگەیشتنە بە هەڵەیەبووە تا زەمەنێکی دوور شانۆی کوردییان دووچاری چەقین کردووە و لە بازنەیەکی داخراودا خولی خواردۆتەوە،بایەخ نەدانی هونەریی و زانستی وەك پڕویست لە رووە ستاتیکی و سایکۆلۆژی ومەعریفی و تەکنیکییەکانی شانۆ،لایەنێکی هەرە گەورەی لاوازی شانۆی کوردی بووە،وەك هەمان لاوازی بە گشتی لە دروست کردنی ئەکتەریشدا هەبووە،لە رابووردوودا هەندۆ لە دەرهێنەرانمان پەروەردەیەکی بە هەڵەی ئەکتەریان کردووە ، ئەکتەریان چەشنی تووتی لە قەفەس ناوە، بۆ ئەوەی هیچ ئازادییەکی پۆ ببەخشن،هەموو کەرەستەکانی سینۆگرافیایان بە فۆرمێکی واقیعی و سروشتی لە نمایشدا بەرجەستەکردووە ،قورسایی هەرە زۆری خۆیان خستۆتە سەر دەق، دوور لە دروست کردنی دەلالەت و هیمای گوزارشت بەخش لەو سینۆگرافیا لاوازانە،بۆیە ئەستاش لە گەڵ دابڕت خۆ رزگار کردن لەو تەقلیدیەت و مەئلوفیەتە پڕویستی بە دەست پێکردنی سەرەتایێکی تر هەیە کە هاوکوف بڕت لە گەڵ گۆڕانکارییەکانی زەمەن و پڕشکەوتنەکانی،کەچی دەرهێنەری وا هەیە لە سەردەمی ئەمڕۆکەشدا هەمان ئەو توتیانەی پەنجا ساڵ دەنۆتەوە سەر شانۆ و هەمان شێوازو فۆرم و ستایلەکەی نیو سەدەی بەر لە ئەستا بەکاردێنێ، هەرگیزیش دان بە کۆتایی خۆی ناهێنێ …ئەمە بەڵگەی مەرگی شانۆیەلە هەندێ جوغزی جوگرافی و لای هەندێ دەرهێنەری ماوە بە سەرچوو .

هەتا ئەستاش لە نێوەندی هەندێ لە دەرهێنەرە گەنجەکانیشمان کێشەی سینۆگرافیا هەیە لەوانە :
1.بەکارهێنانی سینۆگرافیا بە مانای گەورە کردنی قەوارەی دیکۆرو ئارایشت و هەندێ پێکهاتەی دیکەی سینۆگرافیا نیە وەك لە نمایشی هەندێ لەو دەرهێنەرە گەنجانەدا دەردەکەوێت ، بەڵکو هەر زێدە کارییەك لەو پێکهاتانە وەك سیمایەکی زەق و ناوازە لە نمایشدا دەردەکەوێت کە سینۆگرافیا لاواز دەکات،چەند ئەوەندەی ماندوو بوونی تێدا کرابێت ، بەڵکو یەکێك لە رووە جوانیەکانی سینۆگرافیا ئەوەیە کە دەرهێنەر سیناریۆ بە سادەیی بەرجەستە بکات، بەڵام لە ناو سادەییەکەدا مەغزاو فەلسەفەو ستاتیکای شانۆیی وەك پڕویست بگەیەنێت .
2.هەندێکی دیکەیان قورسایی هەرە گەورەیان دەخەنە سەر یەکەیەکی سینۆگرافیا کەچی پێکهاتەکانی دیکە فەرامۆش دەکەن، ئەمە لە شانۆدا گرنگە تا بڕمان بکرێت سوود لە هەموو پێکهاتەکانی سینۆگرافیا ببینین بۆ خزمەتی ئەکتەر کە کڕکی راستەقینەو ریشەیی نمایشە.

3. ناکرێت دەرهێنەر لە رووی پراکتیکییەوە بۆ دروست کردنی سینەگرافیا تەنها پشت بە خۆی ببەستێت،وەك هەندێ لە دەرهێنەرە لاوەکانی ئێمە پیادەی دەکەن،بەڵکو گرنگتر لەوە ئەوەیە کەسانی پسپۆر لەوبوارەدا بەشدار بن بۆ دروست کردنی سینەگرافیا و بەرجەستە کردنی وەك پێویست،چونکە زۆر جار بەکارهێنانی بە هەڵە لە رووناکی ،لە موزیك ، لە دیکۆر دەبێتە مایەی لە بار بردنی سینەگرافیا .
4. دەبێت ئەوکەسانەی ئەرکی کاری سینەگرافیا دەگرنە ئەستۆ تێگەیشتنیان هەبێ بۆ شانۆ و لەو بوارەدا خاوەن ئەزموون بن ،دەرهێنەر هەر کات ویستی ئەو بۆشاییانە بە کەسانی ناپسپۆر پێ کاتەوە ، ئەوە دەبێت ئەگەری روخانی نمایشەکەی بە دوور نەبینێ .

5. بۆ بونیاتی نمایش دەرهێنەر پێویستی بە دابەشکردنی قۆناغەکانی جۆ بەجۆ کردن هەیە، هەر لە ئامادەکردنی تێکست و ئەکتەرەوە تا دەگاتە دیاری کردنی کات بۆ پرۆڤەو ماوەی پرۆڤە و بە پراکتیك کردنی، ئینجا خۆ ئامادە کردن بۆ سینەگرافیاو رتووش کردنی نمایش دەرهێنەر ئەگەر هەر قۆناغێك لەو قۆناغانە بە کاڵی بە جۆ بێت و هەر لە سەرەتاوە زۆرینەی کاتی خۆی بۆ سینەگرافیا تەرخان بکات ،ئەوە بۆشایی لە پێکهاتەکانی شانۆ دروست دەکات ، بە تایبەت لە دروست کردنی ئەکتەردا،کە دواتر کاتی ئەوەی بە دەست نامێنێ پێیان کاتەوە، سینەگرافیاکەش ئەو ئامانجانە ناپێکێ، کە دەرهێنەر زۆر لە ئاواتەکانی خۆی لە سەر بونیات نابوو..
6. هەندێکی دیکە لەو دەرهێنەرانە تێکست بە هەند وەرناگرن و پێیان وایە تەنها سینەگرافیا دەتوانێت بینەر رازی بکات ،دیسان دەرفەتێکی دیکە لە سەرکەوتنی نمایش لە دەست دەدەن ، چونکە تەکنیك هەر چەند بەهێز بێت ئەگەر نەخرێتە نێو فەلسەفەیەکی دیاری کراو، ئەوە بینەر بە تەنها (شێوە)ی بۆ ئامانج نمایشەکەت لێ وەرناگرێت کە هیچ فەلسەفەیەك لە گەڵ خۆیدا نەباتە دەرەوە لە هێڵی شانۆییدا ..

شانۆی وێنە جگە لەوەی لە زۆر لە وڵاتانی جیهاندا بەرجەستە کراوەو بینەرێکی زۆری هەیە ، لە ئێراقیشدا لەساڵانی هەشتاکاندا لە سەر دەستی دەرهێنەری ناسراو سەلاح قەسەب وەك ئەزموونێکی نوێ ی شانۆیی گواستراوەتە ئێراق ،ئەو کات ژمارەیك لە قوتابیانی ئەکادیمیای هونەرە جوانەکان لە بەغدا کە کورد بوون ، توانیان سوود لە شانۆی وێنە وەربگرن ، ئەوانیش وەك ئەزموونێکی نوێ بە ناوی شانۆی ئەزموونگەری بیگوازنەوە کوردستان و کاری لە سەر بکەن ،

سینەگرافیا لە هەموو قۆناغەکانی رابووردوودا لە شانۆی کوردی دا بەکار هاتووەو ئاستەکانیان بە پێی ئەزموونی تایبەتی دەرهێنەرەکان گۆڕاوە ، بەڵام وەك دیاردەیەکی گشتی بە تەرترین شێوە لە کوردستاندا لە شانۆی ئەزموونگەری دا پەرەی سەندووە،، دواتریش لە گەڵ پێگەیشتنی کەمەڵە دەرهێنەری خاوەن ئەزموون لەو ماوەیەدا سەر لە نوێ بایەخدان بە سینەگرافیای شانۆیی زیدە بووە .
ئێستا بایەخ دان بە سینەگرافیا نەبۆتە ئارەزوو بە دەست دەرهێنەرەوە بگرە بۆتە چارەنووسی نمایش بە دەست بینەری هوشیاریی شانۆییەوە کە زۆر بە وردی هەستوکەوت لە گەڵ نمایشدا دەکات، تا دەرهێنەر لە نمایشدا هەموو ماف‌ێك بە بینەر نەبەخشێت،بینەر ئامادە نیە نمایش لە دەرهێنەر وەربگرێت،ئەو دەستەواتەیە وا دەکات دەرهێنەر بە ئاگایی‌ەوە هەستوکەوت لە گەڵ نمایشدا بکات ،لە نێوان دوو بژاردەدا یەکێکیان هەبژێرێ ، یان ئەوەی بینەر لێی وەردەگرێ ، یان بێدەنگ بوون .
.

پارتی سیاسەتەکانی یەکێتی ئاستە دەکات … جەزا ئەحمەد فارس

ئەو باباڵێنەی کە لەناو یەکێتی نیشتیمانی کوردستاندا هەیە هەمیشە لە لایەن پارتیی‌ەوە بەکار هێنراوە بۆ بەدەست هێنانی ئەو ئامانجەسیاسیانەی کە هەیەتی، بۆیە دروستکەری بۆیار لەناوپارتی دیموکراتی کوردستان سیاسەتەکانی خۆی بەرامبەر یەکێتی لە سەر ئەو بنەما دروست کردووە کە بە هەرشێوەیەك بێت بارودۆخی ناو یەکێتی بەشلۆقی و ناجێگیری بهێڵرێتەوە لە پێناو ئەوەی کە یەکێتی و بەو شێوەیە ئاراستە بکات کە لە گەڵ بەرژەوەندیەکانی پارتی دەگونجێت.
پارتی لەدوای دروست بوونی ئۆپۆزسیۆنکی بەهێز لە هەرێمی کوردستا کە مەبەستمان ساڵی (2009)یە دەستی کرد بە داشتنی سیاستێك بە مەبەستی ئاستەکردنی یەکێتی بۆ بە دیهێنانی بەرژەوەندیەکانی.

ئەکرێت بڵێن کە پارتی سەر کەوتوو بووە لە سیاسەتی ئاراستە کردنی یەکێتی، چونکە بەوشێوەیەی کە خۆی مەبەستیەتی توانیویەتی لە زۆر بەی بارودۆخە سیاسیەکاندا
یەکێتی ئاراستە بکات .

لێرەدا چەند نمونەیەك دەخەینە ڕوو سەبارەت بە ئاراستە کردنی یەکێتی لەلایەن پارتیەوە ،ئەکرێت در ێژکردنەوەی ماوەی سەرکایەتی (مەسعود بارزانی) لە ساڵی (2013) بە گرنگترین خاڵی ئاراستە کردنی یەکێتی دا بنێین لە لایەن پارتیەوە، لەبەر ئەوەی لەو کاتەدا هەموو یەکێتی ئەواستیەیان دەزانی کە ئەمە کارێکی نایاساییە بەڵام بەهۆی ئەوەی کە پارتی توانای ئاراستەکردنی سەر کردایەتی یەکێتی هەبوو، پێکەوە ماوەی (2) ساڵ سەرکایەتی بارزانیان لە پەرلەمان درێژکردەوە.
بەکۆتایهاتنی ئەم (2) ساڵ درێژکردنەوەی ماوەی سەرکایەتی هەرێم یەکێتی وەك پارتێکی سیاسی نەیتوانی ڕێگربێت لە بەردەم مانەوەی بارزانی لە پێستەکەیدا، وە هەروەها هەندێك لە بەر پرسانی ئەم پارتە لە سەر ئاستی باڵا تاوەکو ئێستاش وەك سەرکیکی شەرعی تەماشای بارزانی دەکەن.

کاتێك بزووتنەوەی گۆران ڕکەوتنی لە گەڵ یەکێتی نیشتیمانی کوردستان بەست پارتی لە ڕگەی شانە نوستوەکانی خۆیەوە لەناو یەکێتی دەستی کرد بە هەڕشکردنە سەر گۆران و ئەو ڕکەوتنە، بۆیە ڕکەوتنی نێوان گۆران و یەکێتی لە چوار چێوەی حیبری سەر کاغەز مایەوەو نەچووە بواری جێبەجێکردنەوە.

ئێستاش پارتی دیموکراتی کوردستان دەیەوێت جارێکی تر شانە نوستووەکانی خۆی لەناو یەکێتی نیشتیمانی کوردستان بەکار بهێنێتەوە دژی ئەو سەر کردەو پلە باڵانەی کە لەناو یەکێتی نیشتیمانی کوردستانن و دەیانەوێت ئەم پارتە بەرەو ئەوە ئاراستە بکەن کە بکەوێتە دژایەتی بەرژەوەندیەکانی پارتی.
لەپاڵ ئەوەی کە پارتی بەبەرنامە کار لە سەر دروست کردنی پشێوی دەکات لەناو یەکێتیدا وە مەبەستیەتی یەکێتی وەك پارتێکی لاواز بمێنێتەوە بۆ ئەوەی کە بەردەوام بێت لە سەر ئاراستەکردن و بەکارهێنانی.
لەراستیدا ئەو پەرتەوازییەی کە ریزەکانی یەکێتی گرتۆتەوە لە سەر ئاستی بەرز شانسی ئەوەی داوە بە پارتی کە بەوشێوەیەی خۆی دەیەوێت یاری بەچارەنوسی یەکێتی بکات.

پەرلەمان یان ئیفراندەم! … جیهاد موحەمەد

سەرکردایەتی یەکێتی بە گشتی و بە تایبەتی ئەوانەی سزادراون لەگەڵ هەموو ئەوانەی پێ لەسەر ئەوە دادەگرن، کە لە پشدا پەرلەمان کارا بکرێتەوە، ئنجا ئیفراندەم بکرێت، با باش بزانن، ئەم کارە بە پارتی ئاسانە و ئەنگێ لە پێناوی سەپاندنی قسەیەکی تری خۆیاندا واز لەو کەلەقییە بهێنن، کە پەرلەمانییان پێکخستووە و پەسەپارتی پێیانوە لە دژی سووز و شینەوە بە دژی زەرد نوێنەکانەوە بە سەرکی پەرلەمانی لە کارخراو و وەزیرە دوورخراوەکان و هەندێک لە ئەندام پەرلەمانتارانی دیکە. چونکە کاراکردنەوەی پەرلەمان لە کەلەقی پارتی زیاتر هیچ شتێکی تر نییە، کە بنەماکەی سیاسەت و سیناریۆیەکی فێلاویە.

گرنگە خەڵک بە گشتی و یەکێتیەکان و بزووتنەوەی گۆران باش ئەوە بزانن، کە هەموو ئەم مەسەلانە ئەگەر بە وردی و دووربینی و لێژیکانە کاری لەسەر نەکرێت، ئەوە لە جێبەجێکردنییاندا ئاوکردنە ناو ئاشی پارتیە و هیچی تر.

کەی ئەوە داواکاریە تە بەیت، با پەرلەمان کارا بکرێتەوە دواتر ئیفراندەم بکرێت!. بە بۆی تێگەیشتبێتی لە هەندە سیاسییەکەی ئەم پێکخستنەی پەرلەمان. یان ئەگەر تێگەیشتوویت و تۆاو هەندەکانی ئەم سیناریۆیە پێدەزانیت، بەڵام بۆە بەدنگ دەبیت کە پەرلەمان کارابکرێتەوە و هیچی تر، کەواتە ئەوە ئاو دەکێنەوە ناو ئاشی پارتی و ئەم حوکمانییە گەندە و ستەمکارە.
پەرلەمانێک کە بە بەها بێت، بە دەنگ بێت، چالاک نەبێت، هیچ دەورێکی لە داشتن و هەنگاوژکردنی سیاسەت و حوکمانی کوردستاندا نەبێت، نەتوانێت وەزیرێک و گزرێک چ جای سەرکی وەزیران بە جارێک بانگهێشت بکات بۆ نەو پەرلەمان و لێپرسینەوەی لەگەڵدا بکات، پەرلەمانێک لە سەروو خۆیەوە سەرکێکی بە ناوی (سەرکی هەرێم) و ئەندام مەکتەبێکی سیاسی پارتی بە ناوی(ئاوژکاری ئاسایشی نەتەوەیی) دانابێت، نەتوانێت هیچ جۆر یاسا و بڕیارێک دەربکات بە گوێنییان، جا با کاراش بکرێتەوە، چ لە مەسەلەکە دەگۆڕێت؟! بە

دڵنیاییەوە هیچ. ئەم کاراکردنەوەیە، کە بەردەوام کراوە بە داواکارییەکی سیاسی گرنگ و بەسەردەمی بزووتنەوەی گەلان و نەتەوەکانی یەکێتیەوە، وەک ئەوە وایە بڵێیت: تۆ ئاو بڕژە ئاشەکەوە، بۆ ئەوەی بەدڵنگمان بکەیت لە ئاستی داگیرکارییەکانی خۆت و جێبەجێکردنی پڕۆژەکانی خۆتدا.

ئەم داواکارییە پوچە، بەرهەمی سەرکەشیی و هەژموونی پارتیە، ئەگەر پارتی ئەوەندە بە سەرکەشی و بە تووندی وەڵامی نەبوایە بەتان، ئەوە ئەم داواکارییەتان نەدەبوو. دنیای حوکمانییە ستەمکارییەکەی هەردوو مەکتەبی سیاسی پارتی و یەکێتی و هەردوو بنەماڵەی بارزانی و تاڵەبانی بەدڵنگ درێژیان دەدا بە حوکمانییە ستەمکاریی و گەندەڵییەکەی خۆیان. بەڵام ئەم دوو مەکتەبە و ئەم دوو بنەماڵەیە وا دیارە لەوە فەراوێترن کە تا ئێستا خەڵکی گشتی و ئەوەی سیاسیی و ڕۆشنبیری ناو سەرکردایەتی یەکێتی و بزووتنەوەی گەلانیش هەستی پێکردبێت. دۆیان سیناروی وەک پێکخستنی پەرلەمان و موچە بۆین و ئاڵای کوردستان و ئیفراندەم و دەوڵەتی کوردیان بە دەستەوەیە. ئەمانە بە ئەوەیە کە بەرەی ئۆپۆزسیۆن کۆرت بکەنەوە لە نەتەوەکانی یەکێتی و بزووتنەوەی گەلاندا، بە ئەوەی لە جیاتی خۆپێشاندان و ناڕەزایەتی خەڵکی گشتی و چۆساوە و ستەملێکراوەکان ئەم نوێنەرانە ناڕازی بن و بە دروشمی(کاراکردنەوەی پەرلەمان، گەلانەوەی وەزیرەکان، چاکسازییەکی دەزگانە، مەسەلەی نەوتفرۆشتن، مەسەلەی جەعفەری و عەبادی و مالکی، مەسەلەی شنگاڵ و پەکەکە و ئێنکەسە و ئۆژئاو، مەسەلەی کارەبا و ئاوی پاکی خواردنەوە و تەندروستی و پەروەدە و دۆیان مەسەلەی دیکەی لەم بابەتانە) خەڵکی پەوە سەرقاڵ بکەن لە لایەک و لە لایەکی دیکە خەڵکی دەخۆش بکەن بەوەی کەمەک لە ناو یەکێتیدا ناڕازین لەم حوکمانییە و بزووتنەوەی گەرانیش پشتیوانی خەڵک دەکات.

ئەگەر ناڕازیبوونەکانی ناو یەکێتی و بزووتنەوەی گەلان ڕاستیان دەوێت و دۆیانەوێت بە ڕاستی بەرهەمی ئەم حوکمانییە نەبن و درێژە پەدەری ئەم ستەمکارییە نەبن، دەبێت باش ئەوە بزانن کە لە بناغەوە (ئاشەکە) لە کار کەوتووە و کەڵکی لێبڕاوە، بەردەکانی سواوە، هیچ ناهاێت. جگە لەوەی هیچیش ناهاێت، گەنمی تێناکرێت بە هاوین، لە جیاتی گەنم، بە موزایدەی سیاسیی و خۆ سپاندنی حیزبەکی سیاسی و بەرفراوان بوونی زیاتری هەژموونی خۆی بەسەر کوردستاندا، ئیفراندەم و دەوڵەتی کوردی تەدەکرێت. ئەمە چ لۆژیکێکە و چ خەڵکتاندنێکە، کە ئەوەی سیاسیی گرتووتانە بە دەمتانەوە. ئەگەر

ئەو بە ڕاستی ئەپەزسوێنن، بە ڕاستی هەست بە ترسناکییەکان دەکەن، بە ڕاستی پێدەزانن کە ئەمە حوکمڕانیی نییە، ئەو دەبەت لە هەوڵی ئەودا بێن ئاشکرا لە بنەڕەتەوە هەڵتەکێنن و ئاشکرا نوێی سەردەمیانە و شایستە بە ژیانی خەڵکی دامەزرێنن، دەبەت ئاشوانەکانی ئاشکەش خەڵکی خۆیان بن نەک بنەماڵە و تاقم و دەستەیەکی مافیایی و گەندەڵ. سەیرە بەڵام بزووتنەوەی گەلان بەڵت، بەڵێ ئەمە ئێستا کاندیدمان هەیە بۆ (کورسیەکەی سەرۆکی هەرێم)، کام سەرۆک و کام سەرۆکایەتی، بۆ کام لاژیکی سیاسیی و بۆ کام یاسا و ڕێسا تۆ دەچیتە جیگەی سەرۆکێکی داگیرکەراو کە لە بنەمادا لەسەر ئەو دامەزراوە کە هەرکەس لەسەر ئەو کورسیە دانیشێت، دەبەت دانیشتنەکەی هەتا هەتایی بەت، مەگەر مەرگ بتوانێت پێی چەپکات.

جیهاد موحەمەد/ سلێمانی
١١/٤/٢٠١٧

تووڕەیی و کۆشەکانی سەباح رەنجدەر لە چیدایە؟! … نورەدین کەمانگەر

لەکۆتاییەوە:

چ چاوەك لەو چاوە تەندروستر و ڕوونترو جوانترو گەشاوەترە کە ڕاستی و دنیا شاراوەکانی پێ دەبینێت؟ کە مەزۆمییەتی پێ وتناوەکەین لە دەقێکی داهێنەرانەدا؟ ئەو چاوەی هێزو نووری بینینی لە توخم و زەڕاتی خاك پێکنەهاتبێت، چاوەك ناشیرینییەکانیش بکاتە جوانی، زوویری و ڕق و تووڕەیی بکاتە لێبووردن ، ئەوا زۆر دەگمەنە لەم زەمەنەدا:

لە کتێبی حزدکەم ئەوندێ بژیم چاوم دەزیەوێ
چاوی ئاسمان و فڕمانڕەواکانی و بەهرێ و سرووش
لە ناوچەوانی خەمدا چاندم

چاو چرای سەری مرۆڤ
چاوی سەرتای نووسین و لەسەرتادا وشە هەبوو
ئەرێ گوێی سوور لە چاوەوانی چیدا
جلی خۆی دەگۆڕێ و زێین و زەمینی ڕەشنە

ئەگەر جەمال غەمبار بە لای سەباح ڕەنجدەڕەوە ئاخێکی دوورودرێژی هەڵکێشا بێت و خۆی پێچابێتەوە و هەناتبێت، لێکەوتەو بەرکەوتەکانی ئەم باسە ڕەنگدانەوەی لە شیعردا جێهێشتبێت، تێدەگەین کە چۆن شیعر لەمێژماندا پەل دەهاوێژێت بۆ وردەکاری تەنانەت کێشەو بڕچوون و بابەتە شەخسییەکانیش، کە ئەمە بۆ داهاتوو دەبێتە مێژوو و لێکۆڵەرەوان سەرقاڵی بابەتگەلێکی کەمەایەتی و شیعریش دەکات.
سەباح ڕەنجدەر یەکێکە لەو شاعیرە بە بەختانەی فەرامۆش نەکراوەو ڕۆژەیەکی زۆر لێکۆڵینەوەو نووسین و نامە و لێدوانی لەسەر نووسراوەو بۆ کراوە، کە زۆر جێی خۆیەتی هەموویان کۆبکرانایەتەوەو لە دووتوێی پەرتووکێکدا چاپ بکرانایە تا لە پەرتەوازەو لەناوچوون بپارێزرانایە و بەرچاوڕۆشنییەکیش ببوایە بۆ خوێنەرانی نەوەی ئەمڕۆ، با لێرەدا وەك نموونە ئاماژەیەك بە هەندێکیان بکەین:

– کە خوون دەبێتە وێنە، کە خوون دەبێتەشیعر
– گسکێکی ئەفسووناوی، خاشاکەکان ئابماڵێت!
– پەیبردن بە نهێنی "بوون"
– نامەیەکی کراوە بۆ سەباح ڕەنجدەر/ عەبدوللا سەواج
– لەگەمەی زمانەوە بۆ گەمەی تەکنیك
– نامەیەکی کراوە بۆ سەباح ڕەنجدەر/ عەبدولڕەزاق بیمار

هەروا سێ نووسینی لەدوایەکی کاک حەکیم:

– ووداو و سەرچاوەی سرووشی شیعری
– شیعری بەر سەبەری سانسەر
– چەبوونەوەی زمان لە شیعری نوێی کوردیدا… و چەندانی تر…

جا نهێنی مانەوەی شاعیر هەر ڕەنگە ئەو دیوە جوانەی خودو دەروون و ژیان بێت کە هیواو بەردەومی دەدات بە ژیانکردن تا ئەو ساتانەی شاعیر تەمەنی خۆی تیا دەپێچێتەوەو بە حەز بێت یان ناحەز کێوانەکەی ئامادە دەکات و بارگەکانی لە شان دەنێت و کێچ دەکات بۆ ئەو جێیەی خۆی پێشنیارو پێشبینی کردووە:

بۆهرێ و سرووش و یەکەم تەزوو
بۆ هاوکاری ئەوەو لە سەرزەمین ماومەتەوە

هەروەها رەنگە هۆیەکی ئەم حزورە دیدو بزاوتی شاعیر بێت بەوەی گەر نەنووسێت دەمرێت، یان گەر نەجەنگێت لەم ژیانە پڕ نادادپەروەرییەدا ئەوا سەگەکان پەلاماری دەدەن و دەیخەنە فەرهەنگی فەرامۆشییەوە، چونکە بەداخەوە لە زۆر باردا ئەم ژیانە بووەتە شەڕە سەگ:

برا بۆ شکۆیەکانم چۆشنی گورگی دەشتودەر
لووراندیان و سەری بیریان لەسەر داخستم

بەڵام لەهەمووی سەیرتر و جیاوازتر لەوانی پێشوو ئەم دەقەی دوایی شاعیر بوو (هەرشی داڕکێرکان) نەك لە ڕووی شێوازی ئێتماتیکی نووسین، یان چۆنی بابەتەکان، بەڵکو لە ئیکەی خەتەرناکی دیدگاو بابەت و ناوەڕۆکەوە، کە ئەوەی بە وردی ئەم شیعرە بخوێنێتەوە بۆی دەردەکەوێت کێشمەکێشکی خەتەرناکی نێوان دیوە زۆر ناشیرینەکانی کۆمەڵگاو دەوروبەر تیایدا بوونی هەیەو مرۆڤ لە بیابانی بووندا لە نێوان ژیان و مردن جەدەڵێت، لە نێوان نەفرەتکردنی خوێنەر لەخۆی کە ئەو هەموو دیمەنە قێزەونانە بوونیان هەبێت و لە ئاکامیشدا شاعیر تاکە دەخێشیی و هیوایەکی لەبەهەشتدا ببینێتەوە:

لە بەهەشتدا قووڵترین تاسەم پاراو دەبێت
بیری سەر ئاو زەمینێ ناکەم
شاعیرێ پاشخاپڕڕك و ئکپڕوڕ و دووپشکێ خوودار و دەمامك
ڕەنگاوڕەنگکان
نێیانهێشت
تاوێك لەسەری پشووێك بدەم و بچمە ناو گڕانی هەگریمەوە

خوێنەر کە ئەو شیعرە دەخوێنێتەوە رەنگە کاریگەریی بارە دەروونییە جیاوازەکان بە ڕوونی درك پێ بکات و ئەم حاڵەش لەم دێڕەی شاعیردا بە ڕوونی هەست پێ بکات کە دەڵێت:

سوپاس بۆ بۆشۆ دڵباشکێی خۆم

کێشەی جەنگ و شەخوازیی مرۆڤ جارانێك وا لە ئادەمیزاد دەکات بە تایبەتی ئادەمیزادی هەست ناسك و شاعیر، کە زیاد لە پێویست بابەتەکان ورد بکاتەوەو حەزەر بکات، کە بترسێت تەنانەت لەو کەسەی پێاوت بۆ دادەنێت مارکی نەخستبێتە ناویەوە، ئەی هاوار چ سات و کاتکی ناقۆا تکەوتووین؟ بەڵام ئەم هەستە بۆ؟ ئایا کاردانەوەی ڕوواوەکانی مژوو و ئێستای دەوروبەرە؟ یان ئەزموونە تاڵەکانی

خود؟ یاخود شەڕ لە پێناوی مانەوەدا؟ بۆ ئەوەی هاوکێشەکانی ئەم شەڕەش بۆتە دی دەبێت لایەنی نەیار هەبێت، کە بەداخەوە لایەنی نەیار لەم شیعرەی کاک سەباحدا هەندێك لە شاعیرەکانن :

چاکێیکی زۆری شاعیر
چاوەڕوانگێ و
و
و
ـێ کانم لێسێر
دڵۆش
بێدگێ
دڕوونکلێر
بەوەی زۆر گێچگێیان پێکردووم
لێ گێچگێیانەوە فێربووم بێ ئەمەک و نمەکی خدری زیندێ بیر بکەمەوێ

خوێنەر کە دیمەنە ترسێنەرەکانی ناو ئەم دەقە دەخوێنێتەوە دەترسێت جارێکی تر نزیکی دنیای شاعیرەکان و بەر بارگەو زۆرانبازی و رقەکانیان بکەوێت، زەقکردنەوەی ناکۆکی نێوان شاعیرەکان واتا بە کێشەکردنی ژیان بە هەموو مەدلولاتەکانیەوە، بەڵام ئەوەمان لە بیر نەچێت ئەوانەی کە هەمیشە وا هەست دەکەن لەسەنگەردان و دوژمنیان هەیەو پێش وەختە زللەی خۆیان دەوەشێنن تا خۆیان بپارێزن لە ئەگەری بەرکەوتنی لێدانێك لە لایەن هاوپیشەو هاو بەهرەکانیانەوە ئەوا ناتوانن لە دنیایەکی هەمنی فراوانی نوێدا داهێنان و خزمەت بکەن، شتەکان وەك خۆیان ببینن، بابەتیانە مامەڵە بکەن، لە کارو کاردانەوە خۆیان بپارێزن، چونکە ژیان زۆر لەوە مەزنترە لە کێشەدا چێ بکرێتەوە، بەکو جگە لە ژیانی مرۆڤەکان لە دنیای زۆربەی بوونەرەوەکانی تردا تەبایی و هارمۆنییەت هەست پێ دەکرێت، لێرەدا ئەو گوتارەی شاعیرمان لە بیرە کە ماوەیەك پێش ئێستا باسی هەردوو شاعیری هاونەوەی خۆی دەکرد(نە، ەە) و (عە، عە ، یو) لە کاردانەوەیداو بۆنەیەکدا چونەتە دەرەوە لە کاتی هاتنەگێی لە کۆنکدا.

لێرەدا هەندێك لەو وێنە شیعریە ترسناکانەتان بۆ دێنمەوە کە شێك بە خوێنەران دەهێنن و وای لێدەکەن بە تیری جەرگی ناکامی حەزەر بکەن و بۆن ئێغر.
لەو وشە و زاراوە لیخن و سیخناخانە بە ڤایرۆسی بەدی دەوروبەر، ئەم وشانەن کە لەم کۆپلانەدا چێ دەبنەوە:

ناوچەوان گرژ و ترشاو، مردەخ ، قەڵەشکی ئیفلیجبوو، گەنیو، دووپشکە خوودار، ماروگورگ و هاوی، پەتاتەی مردوو، جانەوەرکی نەگریس، کلکی چەقۆی پە سووتاو، بەردی لامردە و قایرەس و مەقەس..

پێش ئەوەی نموونەی هەندێك لە کێپلەکان بهێنمەوە، حەز دەکەم ئەوە بە کاک سەباح بڵێم کە دنیا وەك جاران نەماوە شاعیرە ژەنگ گرتووەکان بتوانن گەلە کەمە بکەن، ئێستا دنیا بووە بە جیهانگەرایی و میدیا بووە بە تەکنەلۆژی (ئای. تی)، ئیدی کەس ناتوانێت ئیسکی دوژمنەکەی بە بێ دەنگی بشکێنێت و گەلە کەمە لە شاعیری داهێنەرو جیاواز بکەن، خوێنەرانیش هێند وشیار بوون حساب بێ فاریزەیەکیش دەکەن نەك دەقەك، جا چ پێویست دەکات خەریکی کاردانەوە دەروونیەکان بین و خەمان لە لوتکەی سەربڵندی ئەفراندن و جوانینووسی دووربخەینەوە؟

هەندێك لەو دیمەنانەی موچەکەیەکی بە ناخی منی خوێنەردا هێنا و هەوێستەیەکی لا دروستکردم:

بای بێ لوورەی ناوچەوان گرژ و ترشاو
تەوەزەل و
و
و
و
زەبەلاح
دەم و لێو ژەنگاوی
مردەخ
لەوتەی چاوی ڕەشکەوپێشکە دەکات و تارمایی دەهێنێتە پاش و پێش
لەسەر زەویی نەرمونیان هەڵەشە دەکات

***

قەڵەشکی بەباداری ئیفلیجبوو
بەرەو دەم ئاوەکی وەستاوی گەنیو
بە گریانەوە بە شکێیتی
نەکا دوابکەوێت
پاش ئەوەی شاعیرێ پاشخاپڕەك و کپەروەر و دووپشکە خوودار و دەمامك ڕەنگاوڕەنگکان
گەشتی شیعرکانیان خواردم و بەسەر دەستەسەی منداڵکی باخچەی ساوایاندا ڕشانەوە

***

مار ددانی لە کلکییەوەیە
گورگ برادەرایەتی لە کلکیدایە
ووی هەزی لە کلکی کەردووەتەوە و چاوی هەڵشای ووناکە
سیخوڕ کەوانی لە کلکییەوە دەکەشێت
ئای گوڵستەرێی بەخشندە دژت چەند زەرن
کە ووناکیت دەژەتە سەر زەوی

***

ناقەڵاترین پیلانگێڕ و وێشوومە لەچاو
مامەستا چاویلکە ڕەنگاوڕەنگەکەی مژووڵ
چەژی لە ژیانی دەرباریی بینی

***

تیرگ بەسەر قوڕ و لیتە دادەهێنێت
بە ڕەخسارێکی مەن و بە هەست وەک پەتاتەی مردوو نا دەخاتە جێگای ئا
قڵەڵشک و قومریەک نوستوون

***

شووشەی چاویلکەت دەبێتە دەوجامە
دیکتاتەر دەتوانن هەڵکاری بکەشن و باش بکاری بهێنن

***

دەستی خدری زیندە ئەسکی تێدا نییە
شاعیرە پاشخاپڕڕەک و ڕکێڕوەر و دووپشکە خووەدار و دەماماک
ڕەنگاوڕەنگەکان
چزووی شپرزەییەیان بکارهێنا و ڕقی ئەسک تواندنەوەیان هەڵشت

***

شاعیرە پاشخاپڕڕەک و ڕکێڕوەر و دووپشکە خووەدار و دەماماک
ڕەنگاوڕەنگەکان
پەیان لە خەڵمەشی سووتانم سەدەبە و مەرووڵە دەکات
لە ئاوێنەیەکی ڕەشدا دەمێننەوە
دەبنە قەوزەی ناوچەوانی جانەوەرێکی نەگریس

***

ئای زەمینی دەست و دەڕوون
نامەردی زەر و ناقەڵات لەسەر دەژین و ددانیان لە قوونیان هاتووە
زمانیشیان وەک کلکی چەقەڵی پە سووتاو لە ددانیان دەرهاتووە

***
دیکتاتۆر چاوی لێ مس و کەلاشووشە داڕژراوە
چاوی شاعیری
چاوهەڵاوگێ و
و
و
یش
دڕێش
بەدگۆ
دەروونکلۆر
لێ بڕدی لامردێ و ڤایرەس و مۆقەس

ئەوە ماوە بڵێین؛ رەنگە نائارامی دەخی رامیاریی و دووڤاقی و دووپشکی مرۆکان وا لە مرۆڤبکات جارانێك لە سەبەرەکەی خۆشی بە گومان بێت، بەس باشترین دەخی بەختەوەریی مرۆڤ و ئاسوودەیی و بە ئارامیننووستن: خەدامانێنە لە گۆڕاوی کێشەو زەرانبازییەکان، بێ دنیا هەر دەبێت زەرانبازیی بێت لە تاکێکی سادەوە تا دەوڵەتان و جیهان؟ ئەی بێ دەبێت لەسەر لێواری جەنگی سێیەمدا ژیان بکەین کە زۆر لە مرۆکان دەبنە قوربانی شەڕەنگیزیی و پاوانخوازیی ئەهریمەنەکان؟ ئەمانە با هەموو لە لایەك بن و خولیا و کێشەکانی مرۆڤ وەك شاعیر لە لایەکی تر بن، من بەش بە حاڵی خۆم نەمبینیوە هیچ شاعیرێك لە شیعرەکانیاندا ئاوها ئاماژەیەکی راستەوخۆ یان ناراستەوخۆ بە کاك سەباح بکەن، بەڵکو دەبێت کاك سەباح دڵی شاد بێت بەوەی هەمووان خۆشیان دەوێت و ماندوونەناسی و شیعرییەتی و هەست ناسکی پێدەزانن و ئەمەش لەکەس ناشاردرێتەوە، وەك چۆن لەم زەمەنەداو لە هیچ زەمەنێکیشدا تیشکی خۆر ناشاردرێتەوە، جا گەر هەر یەك دەق ساڵانە بنووسین یان مانگانە چەندان دەق بنووسینەوە، ئەوا خوێنەر تەماشای لایەنە جیاوازو داهێنەرو دەگمەنەکانی دەق دەکات و کەمەندکێشی دەکەن بۆ خوێندنەوەو لێکدانەوەو ڕاڤەکردنی، ئێدی چ خەممان بێت ببینە کاراکتەرێکی ناو زەرانبازییەکان، تەنانەت گەر زەرانبازیەکان شاردراوەو خەیاڵیش بن نەك ڕیالیزمی و بەرجەستە- ئەوا بەشێك لە هێزی بینین و داهێنان و ئاراستە دروستەکانمان خەفە دەکەن.

نورەدین کەمانگەر

لە کافتریای خەیاڵەوە … بۆتان لەتیف ماویلی (پایان)

بەگی یەکەم:
ئەو بەردی سەر ڕێگاکە فڕێ دە !؟..
توخوا ئەو مانگە هەندەک بەنە ئەو لاوە!..
ئەوە ڕۆژە…
بەکەمانەکەی ئەولای دا ڕۆیشتم، لەسەر دیواری؛ بەختەکی خواروخێچ نوسرابوو:
زۆر باشترە بەدەست ستەمەوە بنالێنی، نەک خۆت پیادەی بکەی!..
یەک خولەکی ئازار کاتژمێرەکە، یەک کاتژمێری چۆڕ چرکەیەکە!..

بەگی دووەم:
کابرا لەکافتریاکەوە:
– ئەگەر زەحمەت نەبی بانگی کاک… بکە!..
– بڕۆ برا گەورە…
– فلان کەس بکوژە…
– ئاخر …
– دەی چوزانم؟… ناشیرینی بکە.. دەبێ دەستە ڕاستی من!..
کوشتن خۆ هەر دەرکردنی گیان نیە لەجەستە!؟…
قومەک خەیاڵ!..
– ئەوە چیە؟!..
– برا گەورە ئیشکەم کرد !!!..
– هههههههه… ئە ؟!..
– جا ئەگەر؟..
– ئە بۆ دوایی دەتبینم…

بەگی سێیەم:
با بڕۆم دەرمەیەک بخەم..
– کافتریاکە لەکوێیە کاکە ئەگەر زەحمەت نەبی؟..
– کامە؟..

– ئەوی جگەیکی لەبەر دەم..
– ئەها کافتریای شەستە!؟..
– نا نا.. ئەها ئەوی ئاوێنەکەی لەدەرەوە هەواسیوە؟!..
– ئەەە.. ئەستا ئاوێنەکە نەماوە!.. شکاندیان!..
– بە؟؟؟!..
– ئە بەم چی!؟؟…
جارێک هەی کرد.. لەجیاتی نیسکافە چای بە میوانێکی برد!..
خەیاڵم؛ لەوکی گرژ کردو ناوچاوانی تێکنا.. زەر سەیرە!!!..
– باشە برا سوپاس
– سەرچاو
ئیتر چووم..
لەناو درزی شکاوی ئاوێنە!..
لە دەی شەقبردووی کافتریا
بە هەنگێکی خەمەشی نوسرابوو:
ئاوە مەدوەو تازە رێیشت!..
ئاوەدانەوە؛ گەانەوەیکی خرایە، بەس ئاوابوون نابینێت!..

بەگەی چوارەم:
کافتریای خەیاڵ..
شاگردێک پەی هەرزەلی و
خوانچەیکی لەدەست بەربەوە!..
شەربەتی شیرەزو پرتەقاڵ!..
مانجە وچایو نیسکافە!..
خاوەنی کافتریا:
– ئەوە چی بوو؟!.. کوڕی؟!..
شاگرد:
– برا ببورە بەدەست خەم نەبووە…
من:
– ئاسایی برا.. خە سەلامەتی؟
– بەڵێ الحمدلله پەرداخکان نەشکان!..
تەماشام کرد؛ براگەورەو کابرا کاشیکانی کافتریاکە دەلەسنەوە!..
هەواسم ودەرگای کافتریاکە داخەم..
خەیاڵ گوتی نا.. داکاسان!..
داکاسانی گیان.. لەگەڵ هەموو ماڵئاوایی؛
بزانە..
تەش جانتاکەت تێکنە وەسەر شەستە لەیزی خەکا بوستە!..
تە لەسەرتە بەی،

با کافتریا نەبێ بکەفی شرابی مەزی ئەوان!..
هەستام و خەم نوشتاندەوە بە جانتاکەم.. پێنوسەکەم کەوتە سەر ئاوێنە شکاوەکە!..
ئیتر پێکەوە جەمهەشتن!..

بەتان لەتیف ماویلی (پایان).
٢٥ ی ١٠ ی ٢٠١٣
ئیسکەندەریە/ کەماری میسر

عەقڵی کوردی و دەسەڵاتی کوردی … ئاری زێندینی

کەمەگەی کوردی کەمەگەیەکە نابەرپرسیارەتی هەیە بەرامبەر کەمەگەوپێشکەوتن وگەشانکاریەکان وکەلەپووروکەلتوور
ڕشنبیری وهۆشیاری و هاوسەنگی هەزودەسەڵات وکایە گەشاوەکانی شارستانیەت ئەمەش دەبێتە هۆی دابڕانکی سەرتاسەری شارستانیەت وبەشداری ناکارایی قۆناغەکانی گەشەکردن.تَائەو شوێنەی کە باسی دەسەڵات دەکرێت دەسەڵات بەسەر شتەکان پیادە دەکرێت توانایی بەردەوامی و بەرگری هەیە, پەیوەندی دەسەڵات تەنیا پەیوەندی نێوان تاك و گروپەکان نیە بەڵکو کردەوەیەکە کردەوەکانیتر دەگرێن.دەسەڵات کاتێك بوونی هەیە بچێتە بواری کردەوە,دەسەڵات خۆی لەخۆیدا بەمانایی ەفزونکەی ئازادی یان گواستنەوەی مافەکان نییە لەوانەیە پەیوەندی دەسەڵات دەرەنجامی ەزامەندی پشوو یان هەز بێت بەڵام لەناوەوە ەزامەندی (کە) نییە.هەیەکانی بەرقەراربوونی دەسەڵات بەپێی ئەوەی دەسەڵات ڕێگەی هەەشەو بەکارهێنانی ئامرازەکانی سەرکوتکردن وناچاری وکنتڕڵی ئابووری و سیستەمی چاودێری .پەیوەندیەکانی دەسەڵات ەگی لە کەمەگادا هەیە, بە ئاماژەکردن بەم مانایە ستراتیژی دەسەڵات بریتیە لە گشت ئەو هەموو هۆو ئامرازانەی کە بەمەبەستی جێبەجێکردنی کاریگەری دەسەڵات یان پاراستنی بەکاریدەهێنێت .

کێشەی سەرەکی کەمەگەی کوردی نەبوونی مەعریفەونەبوونی

متمانەبەخۆبوون ئەمەش سەد دەر سەد مانایی تەسلیمکردنی هەموو پێژەیەکی تازەی بیرکردنەوەوبناتنان, بۆ نموونە لە خۆزانی کوردی (باوك) هەموو دەسەڵاتیکی خۆزانی کۆنتڕۆل کردووەو بۆیاەکان بە دەست ئەوە,بۆیە عەقڵی کوردی لە مەعریفەو متمانەو بیرکردنەوە دابڕایە بۆیە تووشی بەرەنگاری دەبێتەوە لەگەڵ دەسەڵات ئەو بەرەنگاریەش ڕووبەڕوویی خۆزان دەبێتەوە کاتێکیش ئەو ڕووبەڕووبوونەوەبەرەنگاریە بۆ مەعریفەو متمانە بەردەوام بێت تووشی شکست دێت لێرەوە (قەیرانی عەقڵی کوردی) سەرهەڵدەدات.پێسپسی دەسەڵات لای تاکی کورد بە ئیفلیجی لە دایك بووە ئەو ئیفلیجیەش غیابی عەقڵی کوردیە تاکی کورد نەیتوانیوە بوونی خۆیی بدۆزێتەوە کۆشەی هەرە سەرەکی تاکی کۆمەڵگەی ئێمە لەگەڵ دەسەڵات ئەوەیە کە ئەو دەسەڵات خۆی وەك بنەماوڕاسایەکی مەدڕن پیشاندەدات ,بۆیە تاکی کوردی و ڕوئیایی تاکی کوردی بۆ دەسەڵات بۆ مەعریفەیەو بۆ متمانەیە وجودی خۆی لۆ یاخی بووە وەك کۆمەڵگایەك لە سەرەتایە. عەقڵی کوردی نەگەیشتۆتە ئەوەی خودی خۆی بناسێت نەناسینی خودیش ڕفزی (عەقڵانیەتە).بۆیە زۆر زەحمەتە تاکی کوردی بتوانێ بهزرێ وبیربکاتەوەوهەست بەبوونی خۆی بکات چونکە لە ڕابردوویی تەماوی دەژی نەك لە ئێستاوداهاتوو, ئێستایی خۆیی بەئیفلیجی دەزانێ ئالێرەدا پێژەی (خۆدزینەوەوخۆناسینەوە) لە هەموو هەست وسۆزێکی
ڕووخێنەر و بیری نازانستی و نامەنتیقی دووربخرێتەوە تاکو مۆژووی کوردی وعەقڵی کوردی بیرکردنەوەکانی ئەم عەقڵە لەبەرچاو بگیرێ ئەگەر نا عەقڵی کوردی و دەسەڵاتی کوردی ڕووبەڕوویی توندووتیژی و ناسەقاگیری دەبنەوە.